

Volume 9, Issue 2, March 2022, p. 182-197

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3130>

ArticleHistory:

Received

14/01/2021

Accept

15/03/2022

**Available
online**

15/03/2022

A REVIEW ON THE END-THEME STUDIES IN TURKISH TEXTBOOKS

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ TEMA SONU ÇALIŞMALARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME

Şura KARACA¹

Dilek CERAN²

Abstract

Each theme in the textbooks is aimed at gaining certain gains. End-of-theme evaluation studies can be used to measure whether some of these achievements have been gained. While measuring and evaluating, it is very important whether the questions measure the cognitive levels, the types of the questions and the achievements they aim for. While measuring and evaluating, it is very important whether the questions measure the cognitive levels, the types of the questions and the achievements they aim for. In this study, the post-theme evaluation studies of the 5th Grade Turkish Textbook of Anıttepe Publications and the 8th Grade Turkish Textbook of the MEB Publishing House were examined using the survey model, one of the quantitative research methods, according to the Renewed Bloom Taxonomy, measurement tool question types and the achievements in the 2019 Turkish Curriculum. The results obtained were interpreted and tabulated by the document analysis method. As a result of the research, it was determined that the number of the end-of-theme study questions of the 5th grade was more than that of the 8th grade, that most of the questions addressed to low-level skills, and the most comprehension steps were included among the low-level skills. Although contemporary questions are included in the 5th grade, traditional measurement types are generally used, and the most multiple-choice questions are asked among the traditional measurement types; It was found that all of the end-of-theme studies of the 8th grade were written with the traditional question type and the most open-ended questions were included in this type of question. It has been determined that the end-theme studies measure the achievements of reading and writing skills. Among the reading and writing skills, the most questions were asked about the

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, surakaraca@hotmail.com, 0000-0002-8135-5692

² Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, A. Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, dlkcrn@yahoo.com, 0000-0001-9010-0619

acquisition of reading skills. Some of the achievements of these skills were not measured in the end-of-theme studies.

Keywords: Theme evaluation questions, renewed bloom taxonomy, question type, Turkish learning outcomes.

Özet

Ders kitaplarında her tema belirli kazanımları kazandırmaya yöneliktir. Bu kazanımların bazılarının kazanılıp kazanılmadığını ölçmek için tema sonu değerlendirme çalışmalarından yararlanılabilir. Ölçme değerlendirme yapılırken soruların bilişsel düzeyleri, soruların türleri ve hedeflediği kazanımları ölçüp ölçmediği oldukça önemlidir. Bu çalışmada Anıttepe Yayınlarının 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile MEB Yayınevinin 8. sınıf Türkçe ders kitabının tema sonu değerlendirme çalışmaları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne, ölçme aracı soru türlerine ve 2019 Türkçe Öğretim Programında yer alan kazanımlara göre nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar doküman analizi yöntemiyle yorumlanmış ve tabloleştirilmiştir. Araştırma sonucunda 5. sınıfın tema sonu çalışma soru sayılarının 8. sınıftan fazla olduğu, soruların çoğunluğunun alt düzey becerilere hitap ettiği, alt düzey becerilerden de en fazla anlama basamağına yer verildiği tespit edilmiştir. 5. sınıfta çağdaş sorulara yer verilse de genellikle geleneksel ölçme türlerinin kullanıldığı, geleneksel ölçme türlerinden de en fazla çoktan seçmeli sorunun sorulduğu; 8. sınıfın tema sonu çalışmalarının tamamının geleneksel soru türüyle yazıldığı ve bu soru türünden en fazla açık uçlu soruya yer verildiği bulunmuştur. Tema sonu çalışmalarında okuma ve yazma becerisine yönelik kazanımların ölçüldüğü tespit edilmiştir. Okuma ve yazma becerileri arasında en fazla okuma becerisinin kazanımlarına yönelik sorular sorulmuştur. Bu becerilerin kazanımlarının bir kısmı tema sonu çalışmalarında ölçülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Tema değerlendirme soruları, yenilenmiş Bloom Taksonomisi, soru türü, Türkçe kazanımlar.

GİRİŞ

Öğretmenler, öğretim programı doğrultusunda belirlenen kazanımları öğrencilerine kazandırmak için birçok materyalden yararlanmaktadır. Bu materyallerden birisi de ders kitaplarıdır. Ders kitapları; bilginin kaynağı olması ve öğrencilerin derste aktifleştirilmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda içerdiği etkinlik ve sorularla öğretmenin, öğrencinin edindiği bilgileri kontrol etmesini kolaylaştırmakta; öğrencinin ise kendini sınamasını sağlamaktadır.

Türkçe ders kitaplarında her temada metinler, her metnin başında hazırlık çalışmaları, sonunda da etkinlikler bulunmakta, her temanın sonundaysa tema değerlendirme soruları yer almaktadır. Bu etkinlikler ve soruların amacı ölçme değerlendirme yapabilmektir. Verilen metinler, etkinlikler ve sorular ile öğrencilere dört temel beceri ve kazanımlar kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrenciler, metin başlarındaki hazırlık çalışmalarıyla metin hakkında ön bilgi edinmekte, metin sonu etkinlikleriyle bilgilerini sınamakta ve süreçteki eksiklerini tespit etmekte, tema sonu çalışmaları ile tema boyunca öğrendiği bilgilerin doğruluğu, yanlışlığı veya eksikliğini kontrol etmektedir. Öğretmenler de etkinlik ve sorularla öğrencilerin öğrenme durumlarını gözden geçirmekte yani ölçme ve değerlendirme yapmaktadır.

“Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır. Öğretim öncesinde yapılan değerlendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekirken gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır.” (MEB, 2019: 9)

Kelime anlamı “eğitim sonuçlarını değerlendirmek amacıyla ilgili bilgilerin toplanması ve incelenmesini içeren süreç”(Güneş, 2015: 276) olan ölçme ve “örgütün, programının ve etkinliklerinin gerçekleştirmeye çalıştıkları amacı, ne ölçüde ya da ne kadar iyi gerçekleştirdiklerinin saptanması”(Güneş, 2015: 102) manasına gelen değerlendirme

eğitim sürecinin bir parçasıdır. Ölçme, eğitim sürecinde, her bir öğrencinin, kazandırılmak istenilen davranış değişikliğini ne derecede gerçekleştirdiğini, istenilen beceri ve yeteneğe ne düzeyde ulaşmış olduğunu belirlemeye çalışır (Kan, 2015: 2).. Değerlendirme ise ölçme sonucunu ölçüt veya ölçütlerle karşılaştırarak bir yargıya veya karara varmayı hedefler.

Ölçme ve değerlendirme ile ulaşılan hedef ve kazanımlar, konuların öğrenme dereceleri, eksik kalan öğrenmeler, yanlış öğrenmeler, öğrenmeyi etkileyen faktörlerdeki sıkıntılar tespit edilir. Elde edilen sonuçlarla hedef ve kazanımlar, eğitim süreci gözden geçirilir veya değiştirilir. (Yılmaz, 2012) Ölçme değerlendirme eğitimcilerle dönüt verdiği kadar öğrencilere de geribildirim vermektedir. Öğrenciler de ölçme ve değerlendirme sonucunda ilerlemelerini veya eksiklerini görüp o doğrultuda hareket etmektedir.

Eğitimde başarıyı ölçmek için birçok araç geliştirilmiştir. Bu araçlarda bulunması gereken birtakım özellikler vardır. Bunlar güvenilirlik, geçerlik ve kullanılabilirlik. “Ölçme aracıyla ölçülmek istenen özelliğin amaca uygun olarak farklı özelliklerle karıştırılmadan ölçülmesi” (Kan, 2015: 24) geçerlik, “ölçme aracından elde edilen sonuçların, benzer koşullar altında, aynı özellik farklı zamanlarda tekrar ölçüldüğünde ölçme aracından elde edilen sonuçların aynı olması” (Kan, 2015: 24) güvenilirliktir. Kullanılabilirlik ise ölçme aracının hazırlanması, uygulanması, puanlanması ve çoğaltılmasının kolay olup aracın ekonomik olmasıdır.

Güvenilirlik, geçerlik ve kullanılabilirliği yüksek olmasına dikkat edilen ölçme araçları ile eğitimde hedef ve kazanımların ölçülebilmesi için hedef ve davranışları sınıflandırmak gerekmektedir. “Birçok bilim insanı davranışlarımızı (dolayısıyla hedefleri) belli ölçütlere göre sınıflamaktadır. Bu sınıflamalardan en kapsamlı ve yaygın Bloom ve arkadaşları (1956) tarafından yapılanıdır.” (Akt.Doğan, 2015: 82) Wilson ve Klopfer Bloom’un Taksonomisi’ni geliştirip ayrı bir sınıflandırma oluşturmuştur.

Bloom hedef ve davranışları, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) olmak üzere üç alana ayırmıştır. “Bilişsel davranışlarda bilginin anımsanması, okuduğunu anlama ve karşılaşılan problemleri çözme gibi zihinsel etkinliklerin; duyuşsal davranışlarda ilgi, tutum, değer yargısı, kaygı, özgüven vb. duyguların veya eğilimlerin ve devinişsel davranışlarda ise kas-kemik ve zihin koordinasyonu ile ilgili becerilerin baskın olduğu söylenebilir.” (Doğan, 2015: 83)

Bilişsel alandaki davranışlar hakkında kolayca bilgi sahibi olunduğundan diğer iki alana göre üzerinde çalışma yapması, ölçülmesi ve ölçme aracı geliştirilmesi daha kolaydır (Doğan, 2015). Bu alan 6 basamaktan oluşmaktadır. Bloom’un oluşturduğu basamaklar Krathwohl tarafından geliştirilerek yeni bir hâl almıştır. Bu basamaklar şu şekildedir: Hatırlama (Bilgi), Kavrama (Anlama), Uygulama, Çözümleme (Analiz), Değerlendirme, Yaratma (Sentez). Bloom’un Taksonomisi’nde değerlendirme en son basamakken Krathwohl’ün düzenlediği yenilenmiş taksonomiye göre yaratma (sentez) en son basamaktır.

“Öğretmenin, öğrenme sürecini ve öğrencinin gelişim düzeyini ölçüp değerlendirmede süreç ve sonuç değerlendirme gibi iki tür değerlendirme söz konusu olmaktadır. Süreç değerlendirme öğrenme öğretme sürecinin her aşamasında yapılabilmektedir. Sonuç değerlendirme ise sürecin sonunda yapılmaktadır” (Güneş, 2006: 28). Türkçe eğitiminde süreç odaklı değerlendirme “bir ders saati bağlamında değerlendirme, metni işleme sürecinde değerlendirme, tema sonu değerlendirme, dönem ve yıl sonu değerlendirme” uygulama ayaklarından oluşmaktadır (Göçer, 2014).

Türkçe kitaplarında bulunan süreç odaklı değerlendirme ayaklarından olan tema sonu değerlendirme çalışmaları temanın bitiminde yer alan genel değerlendirme sorularıdır. Bu çalışmalarla öğrencinin hedeflenen kazanımlara ulaşmış olup olmadığını tespit edilmeye çalışılır.

Göçer’e (2014: 183) göre tema sonunda kullanılan ölçme araçlarında belirli özellikler olmalıdır: “Bir metin bulunmalı ve metne yönelik açık uçlu anlama, kavrama soruları yer almalıdır. Temadaki metinler kapsamında kavratılmaya çalışılan dil bilgisi konu ve kurallarının öğrencilerce sezilip kavrandığını anlamak için farklı soru türlerinden oluşan

sorular bulunmalıdır. Tema kapsamında edindikleri bilgileri, anlama ve kavrama durumlarını gösterebilecekleri yazma (kendini ifade etme) etkinliklerine yer verilmelidir.”

Bu çalışmada 5. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tema sonu çalışmaları; yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne, kullanılan ölçme araçlarına ve hedeflenen kazanımlara göre incelenecek ve şu soruların cevapları aranacaktır:

- Tema sonu çalışmalarında kaç soru sorulmuştur?
- Tema sonu çalışmalarında sorulan soruların yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre basamağı nedir?
- Tema sonu çalışmalarında sorulan soruların türü nedir?
- Tema sonu çalışmalarında Türkçe öğretim programının hangi kazanımları kullanılmıştır?

Bu çalışmanın konusunu da içine alan Türkçe ders kitaplarının sorularını incelemeye yönelik yapılan çalışmalar şu şekildedir: (Akyol, 2001; Avcı, 2016; Balta, 2008; Bozkurt, Uzun ve Lee, 2015; Coşkun, 2013; Çeçen ve Kurnaz, Çeliktürk Sezgin ve Gedikoğlu Özilhan, 2019; Demirgüneş, Ocak ve Küçükavşar, 2014; Durukan, 2009; Eroğlu ve Sarar Kuzu, 2014; Göçer, 2008; Kutlu, 1999; Tekercioğlu, 2019; Ulum ve Taşkaya, 2019; Sarar Kuzu, 2013; Şengül, 2005).

Çalışmaya benzer çalışmalar önceki yıllarda yapılmış olsa da yenilenmiş kitapların tema sonu sorularıyla ilgili 2019 Türkçe Öğretim Programı doğrultusunda incelenen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Karasar'a (2011) göre tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi değerlendirilir, bunlarda herhangi bir değişiklik yapılamaz. 5. ve 8. sınıf Türkçe ders kitabının tema sonu soruları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne, ölçme soru türlerine ve 2019 Türkçe öğretim programına göre incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılı için ortaokul ve imam hatip ortaokullarına yönelik hazırlanan ders kitapları oluştururken örneklemini Anıttepe Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması, Analizi ve Yorumlanması

Verilerin toplanmasında doküman analizi yapılmıştır. Doküman analizi; araştırılması planlanan konu ya da olaylara ilişkin bilgileri içeren yazılı materyallerin analizine yönelik veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek: 2008: 187). Doküman analiz yöntemiyle 5. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema sonu çalışmaları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne, ölçme aracı türlerine ve 2019 Türkçe Öğretim Programına göre incelenmiştir. Doküman analizinden sonra elde edilen veriler tablolaştırılmış, tablolar yorumlanmıştır. Veriler yorumlandıktan sonra 4 uzman tarafından kontrol edilmiştir.

Sınırlılıklar

Çalışma, Anıttepe Yayınları 5. ve MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema sonu çalışmalarıyla sınırlandırılmıştır. Kitaplarda numaralandırılmamış tek bir başlık altında birleştirilmiş sorular da soru sayıları verilerek çalışmaya dâhil edilmiş ve incelenmiştir.

BULGULAR

1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Tema Sonu Çalışmalarının Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi

1.1. 5. sınıf tema sonu çalışmalarında en fazla kullanılan basamak: anlama

Tablo 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi

Tema Nu.	Soru Sayısı	Hatırlama		Anlama		Uygulama		Çözümleme		Değerlendirme		Yaratma	
		f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
1	19	1	5.26	13	68.42	1	5.26	2	10.52	2	10.52	0	0
2	27	6	22.22	19	70.37	1	3.70	0	0	1	3.70	0	0
3	23	6	26.08	17	73.91	0	0	0	0	0	0	0	0
4	21	3	14.28	16	76.19	2	9.52	0	0	0	0	0	0
5	22	4	18.18	14	63.63	1	4.54	1	4.54	1	4.54	1	4.54
6	27	2	7.40	21	77.77	0	0	2	7.40	1	3.70	1	3.70
7	20	4	20	13	65	0	0	1	5	1	5	1	5
8	25	4	16	21	84	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	184	30	16.30	134	72.82	5	2.71	6	3.26	6	3.26	3	1.63

5. sınıflardaki tema sonu çalışmalarında numaralandırılmamış sorular da dâhil olmak üzere toplam 184 soru bulunmaktadır. En az soru 1. temadayken en fazla soru 2. ve 6. temalardadır. Tema sonu soru sayıları arasında belirgin bir farklılık yoktur. En az soru sayısı 19, en fazla soru sayısı 27'dir.

5. sınıf tema sonu soruları incelendiğinde kitabın genelindeki soruların % 72.82'si anlama, % 16.30'u hatırlama, % 2.71'ü uygulama, % 3.26'sı çözümleme, % 3.26'sı değerlendirme, % 1.63'ü yaratma basamağından oluşmaktadır. Bütün temalarda alt basamaklardan olan hatırlama ve anlama basamaklarından soru vardır. En fazla soru anlama basamağından, en az soru ise yaratma basamağından sorulmuştur.

Soruların basamaklara eşit bir şekilde dağıtılması ve her tema sonu çalışmasında bütün basamaklardan soru sorulması beklenmektedir. İncelenen 5. sınıf Türkçe kitabında 5. temada 6, 1. 6. ve 7. temada 5, 2. temada 4, 4. temada 3, 3. ve 8. temada 2 basamağına yer verilmiştir. 5. tema haricindeki diğer temalarda basamakların tam olarak verilmediği ve soru basamaklarının kullanımının 2'ye kadar düştüğü tespit edilmiştir.

1. temada yaratma basamağı dışındaki bütün basamaklardan soruya yer verilmiştir. Anlama basamağından 13, çözümleme ve değerlendirme basamağından 2, hatırlama basamağından 1 ve uygulama basamağından 1 soru olmak üzere toplamda 19 soru sorulmuştur. Anlama basamağına % 68.42 oranında ağırlık verildiği ve diğer basamaklara soruların eşit şekilde dağıtılmadığı görülmektedir.

2. temada hatırlama, anlama, uygulama ve değerlendirme basamağından sorular sorulmuştur. Anlama basamağından 19, hatırlama basamağından 6, uygulama basamağından 1 ve değerlendirme basamaklarından 1 soru sorulmuştur. Temada toplamda 27 soru bulunmaktadır. Tablodaki veriler anlama basamağında % 70.37 oranında yığılma olduğunu göstermektedir.

3. temada sadece hatırlama ve anlama basamağından soru sorulmuştur. Sorulan 23 sorunun 17'si anlama, 6'sı hatırlama basamağındandır. Bu da tema için anlama basamağından % 73.91, hatırlama basamağından % 26.08 oranla sorular sorulduğunu göstermekte anlama ve hatırlama basamağı arasında da dağılımın eşit yapılmadığı görülmektedir.

4. temada hatırlama, anlama ve uygulama basamaklarından sorular sorulmuştur. 16 soru anlama, 3 soru hatırlama, 2 soru uygulama basamağından olmak üzere toplamda 21 soru sorulmuştur. Temada anlama basamağına % 76.19, hatırlama basamağına % 14.28, uygulama basamağına % 9.52 oranında yer verilmiştir.

5. temada bütün basamaklarla ilgili sorular sorulmuştur. 14 soru anlama, 4 soru hatırlama, 1 soru uygulama, çözümlene, değerlendirme ve yaratma basamaklarından olmak üzere toplam 22 soru sorulmuştur. % 63.63 oranla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

6. temada uygulama basamağı haricindeki basamaklarla ilgili soru sorulmuştur. Anlama basamağından 21, hatırlama ve çözümlene basamağından 2, değerlendirme ve yaratma basamağından 1 soru olmak üzere toplamda 27 soru sorulmuştur. % 77.77 oranla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

7. temada uygulama basamağı haricindeki diğer basamaklarla ilgili soru sorulmuştur. 13 soru anlama basamağından, 4 soru hatırlama basamağından, birer soru çözümlene, değerlendirme ve yaratma basamağından sorulmuştur. Temada toplam 20 soru vardır. % 65 oranla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

8. temada hatırlama ve anlama basamaklarına yer verilmiş, diğer basamaklardan soru sorulmamıştır. 21 anlama basamağından, 4 hatırlama basamağından olmak üzere toplamda 25 soru sorulmuştur. Temada % 84 oranında anlama basamağına yer verilmiştir.

1.2. 8. sınıf tema sonu çalışmalarında en fazla kullanılan basamak: anlama

Tablo 2. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi

Tema Nu.	Soru Sayısı	Hatırlama		Anlama		Uygulama		Çözümlene		Değerlendirme		Yaratma	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	12	2	16.66	8	66.66	0	0	1	8.33	1	8.33	0	0
2	13	2	15.38	9	69.23	0	0	1	7.69	1	7.69	0	0
3	12	3	25	7	58.33	0	0	1	8.33	1	8.33	0	0
4	14	4	28.57	8	57.14	1	7.14	1	7.14	0	0	0	0
5	10	0	0	6	60	0	0	2	20	1	10	1	10
6	9	2	22.22	6	66.66	0	0	0	0	1	11.11	0	0
7	12	3	25	6	50	1	8.33	2	16.66	0	0	0	0
8	15	2	13.33	12	80	1	6.66	0	0	0	0	0	0
Toplam	97	18	18.55	62	63.91	3	3.09	8	8.24	5	5.15	1	1.03

8. sınıflardaki tema sonu çalışmalarında numaralandırılmamış sorular da dâhil olmak üzere toplam 97 soru bulunmaktadır. En az soru 6. temadayken en fazla soru 8. temadadır. Tema sonu soru sayıları arasında belirgin bir farklılık yoktur. En az soru sayısı 9, en fazla soru sayısı 15'tir.

8. sınıf tema sonu soruları incelendiğinde kitabın genelindeki soruların % 63.91'i anlama, % 18.55'i hatırlama, % 8.24'ü çözümlleme, % 5.15'i değerlendirme, % 3.09'u uygulama, % 1.03'ü yaratma basamağından oluşmaktadır. Bütün temalarda alt basamaklardan olan anlama basamağından soru vardır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin en üst basamağı olan yaratma basamağına sadece 5. tema 1 soruyla yer vermiştir. En fazla soru anlama basamağından, en az soru ise yaratma basamağından sorulmuştur.

Soruların basamaklara eşit bir şekilde dağıtılması ve her tema sonu çalışmasında bütün basamaklardan soru sorulması beklenmektedir. İncelenen 8. sınıf Türkçe kitabında 1., 2., 3., 4., 5. ve 7. temalarda 4 basamağı, 6. ve 8. temalarda 3 basamağına yer verilmiştir.

1. temada hatırlama, anlama, çözümlleme ve değerlendirme basamaklarından sorular vardır. Anlama basamağından 8, hatırlama basamağından 2, çözümlleme ve değerlendirme basamağından 1 soru sorulmuştur. Temada toplamda 12 soru vardır. Anlama basamağına % 66.66 oranında ağırlık verildiği görülmektedir.

2. temada hatırlama, anlama, çözümlleme ve değerlendirme basamaklarından sorular sorulmuştur. Anlama basamağından 9, hatırlama basamağından 2, çözümlleme ve değerlendirme basamaklarından 1 soru olmak üzere toplamda 13 soru sorulmuştur. Tablodaki veriler anlama basamağında % 69.23 oranında yığılma olduğunu göstermektedir.

3. temada sadece hatırlama, anlama, çözümlleme ve değerlendirme basamaklarından soru sorulmuştur. Soruların 12 sorununun 7'si anlama, 3'ü hatırlama, 1'i çözümlleme ve değerlendirme basamağındandır. Anlama basamağı soruların % 58.33'ünü oluşturmaktadır.

4. temada hatırlama, anlama, uygulama ve çözümlleme basamaklarından sorular sorulmuştur. 8 soru anlama, 4 soru hatırlama, 1 soru uygulama ve çözümlleme basamağından olmak üzere toplamda 14 soru sorulmuştur. Temada anlama basamağına % 57.14 oranında yer verilmiştir.

5. temada anlama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarından sorular vardır. Temada üst bilişsel basamaklardan da soru sorulduğu görülmektedir. 6 soru anlama, 2 soru çözümlleme, birer soru değerlendirme ve yaratma basamaklarından sorulmuştur. Temada toplamda 10 soru bulunmaktadır. % 60 oranıyla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

6. temada hatırlama, anlama ve değerlendirme basamaklarından sorular vardır. Anlama basamağından 6, hatırlama basamağından 2 ve çözümlleme basamağından 1 soru sorulmuştur. Temada toplam 9 soru bulunmaktadır. % 66.66 oranla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

7. temada hatırlama, anlama uygulama ve çözümlleme basamaklarıyla ilgili soru sorulmuştur. 6 soru anlama, 3 soru hatırlama, 2 soru çözümlleme, 1 soru uygulama basamağından sorulmuştur. Temada toplamda 12 soru bulunmaktadır. % 50 oranla en fazla anlama basamağına yer verilmiştir.

8. temada hatırlama, anlama ve uygulama basamağından sorular mevcuttur. 12 anlama, 2 hatırlama, 1 uygulama basamağından olmak üzere toplamda 15 soru sorulmuştur. Temada % 80 oranında anlama basamağına yer verilmiştir.

2. Türkçe Ders Kitaplarının Tema Sonu Çalışmalarındaki Soru Türlerinin Belirlenmesi

2.1. 5. sınıftaki tema sonu çalışmalarında en fazla kullanılan soru türü: çoktan seçmeli

Tablo 3. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının Soru Türlerine Göre Değerlendirilmesi

TEMA NUMARASI	TOPLAM SORU SAYISI	SORU TÜRLERİ													
		Açık Uçlu		Doğru- Yanlış		Boşluk Doldurma		Eşleştirme		Çoktan Seçmeli		Tanılayıcı Dallanmış Ağaç		Kontrol Listesi	
		f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1	19	6	31.57	4	21.05	4	21.05	0	0	5	26.31	0	0	0	0
2	27	8	29.62	0	0	4	14.81	7	25.92	5	18.51	3	11.11	0	0
3	23	6	26.08	5	21.73	0	0	5	21.73	7	30.43	0	0	0	0
4	21	6	28.57	4	19.04	5	23.80	0	0	6	28.57	0	0	0	0
5	22	6	27.27	5	22.72	0	0	5	22.72	6	27.27	0	0	0	0
6	27	6	22.22	4	14.81	5	18.51	0	0	8	29.62	0	0	4	14.81
7	20	5	25	4	20	3	15	0	0	8	40	0	0	0	0
8	25	5	20	6	24	5	20	0	0	9	36	0	0	0	0
Toplam	184	48	26.08	32	17.39	26	14.13	17	9.23	54	29.34	3	1.63	4	2.17

5. sınıf tema sonu değerlendirme sorularında genel olarak 7 farklı ölçme soru türü kullanılmıştır. Bunlar açık uçlu, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kontrol listesidir. Açık uçlu ve çoktan seçmeli soru türlerine 8 temada, doğru-yanlış soru türüne 7 temada, boşluk doldurma soru türüne 6 temada, eşleştirme soru türüne 3 temada, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kontrol listesi soru türlerine 1 temada yer verilmiştir. Bunlardan en fazla sorunun yer aldığı ölçme soru türü çoktan seçmeli, en az sorunun yer aldığıysa tanılayıcı dallanmış ağaçtır. Kullanılan soru türlerinden kontrol listesi ve tanılayıcı dallanmış ağaç çağdaş soru türüken diğer 5'i gelenekseldir. Çağdaş soru türü 2. ve 6. temada kullanılmıştır. Bunlar 1 ana sorudan oluşsa da altında yer alan sorular toplam soru sayısına eklenmiştir. Kitabın genelinde % 96.20 oranla geleneksel soru türüne, % 3.80 oranla çağdaş soru türüne yer verilmiştir. 2. ve 6. temada 5 farklı soru türüne yer verilirken diğer temalarda 4 farklı soru türüne yer verilmiştir.

1. temada açık uçlu, doğru-yanlış, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli soru türü bulunmaktadır. Bunlardan 6'sı açık uçlu, 5'i çoktan seçmeli, 4'ü doğru yanlış, 4'ü boşluk doldurma olmak üzere toplam 19 soru yer almaktadır. En fazla % 31.57 oranla açık uçlu soruya yer verilmiştir.

2. temada açık uçlu, boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli ve tanılayıcı dallanmış ağaç soru türlerine yer verilmiştir. Bu soru türlerinin altında 8'i açık uçlu, 7'si eşleştirme, 5'i çoktan seçmeli, 4'ü boşluk doldurma, 3'ü tanılayıcı dallanmış ağaç olmak üzere

toplamda 27 soru bulunmaktadır. En fazla % 29.62 oranla açık uçlu soruya yer verilmiştir.

3. temada açık uçlu, doğru-yanlış, eşleştirme ve çoktan seçmeli soru türlerine yer verilmiştir. Temada bulunan 23 sorunun 7'si çoktan seçmeli, 6'sı açık uçlu, 5'i doğru-yanlış, 5'i eşleştirmedir. Bu temada en fazla % 30.43 oranla çoktan seçmeli soru türüne yer verilmiştir. Soru türlerinin oranları birbirine yakındır.

4. temada açık uçlu, doğru-yanlış, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli soru türleri yer almaktadır. Temada bulunan 21 sorunun 6'sı açık uçlu, 6'sı çoktan seçmeli, 5'i boşluk doldurma, 4'ü doğru yanlıştır. Açık uçlu ve çoktan seçmeli soru türleri % 28.57 oranla tema içerisinde en fazla kullanılan soru türleridir.

5. temada açık uçlu, doğru-yanlış, eşleştirme ve çoktan seçmeli soru türleri bulunmaktadır. Temada 6 açık uçlu, 6 çoktan seçmeli, 5 doğru-yanlış, 5 eşleştirme olmak üzere toplamda 22 soru yer almaktadır. En fazla % 27.27 oranla açık uçlu ve çoktan seçmeli soru türlerinden soru vardır.

6. temada açık uçlu, doğru -yanlış, boşluk doldurma, çoktan seçme ve kontrol listesine yer verilmiştir. Temada bulunan 27 sorunun 8'i çoktan seçmeli, 6'sı açık uçlu, 5'i boşluk doldurma, 4'ü doğru yanlıştır, 4'ü kontrol listesi sorularıdır. En fazla % 29.62 oranla çoktan seçmeli soru türüne yer verilmiştir.

7. temada açık uçlu, doğru-yanlış, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli soru türü vardır. Toplam 20 sorunun bulunduğu temada 8 soru çoktan seçmeli, 5 soru açık uçlu, 4 soru doğru-yanlış, 3 soru boşluk doldurmaz. En fazla % 40 oranla çoktan seçmeli soru sorulmuştur.

8. temada açık uçlu, doğru yanlıştır, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli soru türüne yer verilmiştir. Temada bulunan 25 sorunun 9'u çoktan seçmeli, 6'sı doğru-yanlış, 5'i açık uçlu, 5'i boşluk doldurmaz. En fazla % 36 oranla çoktan seçmeli soru türünden soru sorulmuştur.

2.2. 8. sınıftaki tema sonu çalışmalarında en fazla kullanılan soru türü: açık uçlu soru

Tablo 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının Soru Türlerine Göre Değerlendirilmesi

TEMA NUMARASI	TOPLAM SORU SAYISI	SORU TÜRLERİ									
		Açık Uçlu		Doğru- Yanlış		Kısa Cevaplı		Eşleştirm eli		Çoktan Seçmeli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	12	4	33.33	0	0	4	33.33	0	0	4	33.33
2	13	6	46.15	5	38.46	0	0	0	0	2	15.38
3	12	4	33.33	0	0	4	33.33	0	0	4	33.33
4	14	4	28.57	0	0	0	0	5	35.71	5	35.71
5	10	5	50	0	0	0	0	0	0	5	50
6	9	4	44.44	0	0	2	22.22	0	0	3	33.33
7	12	4	33.33	0	0	0	0	4	33.33	4	33.33
8	15	4	26.66	0	0	3	20	5	33.33	3	20
Toplam	97	35	36.08	5	5.15	13	13.40	14	14.43	30	30.92

8. sınıf tema sonu değerlendirme sorularında genel olarak 5 farklı ölçme soru türü kullanılmıştır. Bunlar açık uçlu, doğru-yanlış, kısa cevaplı, eşleştirme ve çoktan seçmelidir. Açık uçlu soru türüne 8 temada, çoktan seçmeli soru türüne 8 temada, kısa cevaplı soru türüne 4 temada, eşleştirmeli soru türüne 3 temada, doğru-yanlış soru türüne 1 temada yer verilmiştir. Bunlardan en fazla sorunun yer aldığı ölçme soru türü açık uçlu, en az sorunun yer aldığı ölçme soru türü doğru-yanlıştır. Kitapta soru türü tespit edilen soru türlerinin tamamının kullanıldığı tema bulunmamakla birlikte 8. tema 4 farklı soru türü kullanarak en fazla soru türü kullanan tema olmuştur. 5. temaysa kullandığı 2 farklı soru türüyle en az soru türü kullanan tema olarak tespit edilmiştir. Diğer temalar 3 farklı soru türü kullanmıştır. Kullanılan soru türlerinin tamamı geleneksel olup çağdaş soru türüne yer verilmemiştir. Her temada açık uçlu ve çoktan seçmeli soru türü bulunmaktadır.

1. temada açık uçlu, kısa cevaplı ve çoktan seçmeli soru türü bulunmaktadır. Bunlardan 4'ü açık uçlu, 4'ü çoktan seçmeli, 4'ü kısa cevaplı olmak üzere toplam 12 soru bulunmaktadır. Soruların soru türleri arasında eşit olarak dağıtıldığı tespit edilmiştir.

2. temada açık uçlu, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli soru türlerine yer verilmiştir. Bu soru türlerinin 6'sı açık uçlu, 5'i doğru yanlış, 2'si çoktan seçmeli 4'ü boşluk doldurmaktır. Temada toplam 13 soru bulunmaktadır. En fazla yer verilen soru türü % 46.15 oranla açık uçlu sorudur.

3. temada, 1. temada olduğu gibi, açık uçlu, kısa cevaplı ve çoktan seçmeli soru türü bulunmaktadır. Bunlardan 4'ü açık uçlu, 4'ü çoktan seçmeli, 4'ü kısa cevaplıdır. Temada toplam 12 soru bulunmaktadır. Soruların soru türleri arasında eşit olarak dağıtıldığı tespit edilmiştir.

4. temada açık uçlu, eşleştirme ve çoktan seçmeli soru türleri yer almaktadır. Temada bulunan 14 sorunun 5'i çoktan seçmeli, 5'i eşleştirmeli, 4'ü açık uçludur. Eşleştirmeli ve çoktan seçmeli soru türleri % 35.71 oranla tema içerisinde en fazla kullanılan soru türleri olmuştur.

5. temada açık uçlu ve çoktan seçmeli soru türleri bulunmaktadır. Temada 5 açık uçlu, 5 çoktan seçmeli soru olmak üzere toplamda 10 soru yer almaktadır. En az soru türüne yer veren temada sorular, soru türlerine eşit bir şekilde dağıtılmıştır.

6. temada açık uçlu, kısa cevaplı ve çoktan seçmeli soru türleri bulunmaktadır. Temada bulunan 9 sorunun 4'ü açık uçlu, 3'ü çoktan seçmeli, 2'si kısa cevaplıdır. En fazla % 44.44 oranla açık uçlu soru türüne yer verilmiştir.

7. temada açık uçlu, eşleştirmeli ve çoktan seçmeli soru türü vardır. Toplam 12 sorunun bulunduğu temada 4 soru çoktan seçmeli, 4 soru açık uçlu, 4 soru eşleştirmelidir. Soruların soru türleri arasında eşit olarak dağıtıldığı tespit edilmiştir.

8. temada açık uçlu, kısa cevaplı, eşleştirmeli ve çoktan seçmeli soru türüne yer verilmiştir. Temada bulunan 15 sorunun 5'i eşleştirmeli, 4'ü açık uçlu, 3'ü kısa cevaplı, 3'ü çoktan seçmelidir. En fazla % 33.33 oranla eşleştirmeli soru türünden soru sorulmuştur.

3. Tema Sonu Çalışma Sorularının Türkçe Öğretim Programı Kazanımlarıyla İlişkilendirilmesi

3.1. 5. sınıf Türkçe ders kitabının tema sonu çalışmalarında kullanılan kazanımlar

5. sınıf 2019 Türkçe öğretim programında 12 tane dinleme kazanımı; 7 tane konuşma kazanımı; 4'ü akıcı okuma, 7'si sözlü varlığı, 23'ü anlama olmak üzere toplamda 34 tane okuma kazanımı, 16 tane yazma kazanımı olmak üzere toplamda 69 kazanım bulunmaktadır (MEB,2019). 5. sınıf tema sonu etkinliklerinde dinleme ve konuşma becerilerinin kazanımlarına yer verilmemiştir. Etkinlikler okuma ve yazma becerilerinin kazanımlarına yöneliktir. Her soru en az bir kazanımı kazandırmaya yöneliktir. Birden fazla kazanımı hedefleyen sorular da mevcuttur.

Tablo 5. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının 2019 Türkçe Öğretim Programı Kazanımlarına Göre Değerlendirilmesi

Kaz. Nu.	5. Sınıf Türkçe Dersi Kazanımları	f	%
T.5.3.6.	Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	8	3.57
T.5.3.7.	Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.	7	3.12
T.5.3.8.	Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.	4	1.78
T.5.3.9.	Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.	2	0.89
T.5.3.11.	Yapım ekinin işlevlerini açıklar.	1	0.44
T.5.3.12.	Metin türlerini ayırt eder.	4	1.78
T.5.3.14.	Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	6	2.67
T.5.3.17.	Metni yorumlar.	4	1.78
T.5.3.19.	Metinle ilgili sorulara cevap verir.	56	25
T.5.3.20.	Metnin konusunu belirler.	6	2.67
T.5.3.22.	Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	4	1.78
T.5.3.24.	Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.	1	0,44
T.5.3.25.	Medya metinlerini değerlendirir.	5	2.23
T.5.3.26.	Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.	1	0,44
T.5.3.31.	Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	36	16.07
T.5.3.32.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder.	14	6.25
T.5.3.33.	Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder.	18	8.03
T.5.4.4.	Yazma stratejilerini uygular.	1	0,44
T.5.4.5.	Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.	30	13.39
T.5.4.7.	Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.	1	0.44
T.5.4.8.	Sayıları doğru yazar.	3	1.33
T.5.4.11.	Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.	12	5.35
Toplam	22	224	99.89

Kitabın tema sonu çalışmalarında okuma becerisinden 12'si anlama, 5'i söz varlığı olmak üzere toplamda 17 farklı kazanım, yazma becerisinden 5 farklı kazanım olmak üzere toplamda 22 farklı kazanım çeşitli sıklıklarda kullanılmıştır. Tekrar eden kazanımlarla birlikte kitabın tema sonu çalışmalarında 155 anlama, 22 söz varlığı olmak üzere toplamda 177 okuma kazanımına, 47 yazma kazanımına yer verilmiştir. Tema sonu çalışmalarının tamamında 224 tane kazanım kullanılmıştır.

Okuma becerisinden akıcı okuma alt başlığıyla ilgili sorulara rastlanmamıştır. Aynı zamanda 11'i anlama, 4'ü akıcı okuma, 2'si söz varlığı olmak üzere toplamda 17 farklı kazanıma yer verilmemiştir. Yazma becerisindeyse 11 farklı kazanımın kullanılmadığı

tespit edilmiştir. Bu durum; okuma becerisi kazanımlarının % 50'sinin, yazma becerisi kazanımlarının % 68.75'inin kullanılmadığını göstermektedir.

Beceriler arasında en fazla okuma becerisinin kazanımıyla ilgili sorular sorulmuş, okuma becerisinden de anlama kazanımlarına ağırlık verilmiştir. Kullanılan kazanımların % 69.14'ü anlama, % 9.80'i söz varlığı olmak üzere toplamda %78.94 oranında okuma, % 20,95 oranında yazmadır. Okuma becerilerinden “Metinle ilgili sorulara cevap verir.” kazanımı 56 defa kullanılarak en fazla kullanılan kazanım olmuştur. Yazma becerisinden en fazla kullanılan, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımıdır. Bu kazanım 30 defa kullanılmıştır. En fazla kullanılan okuma kazanımının oranı % 25, en fazla kullanılan yazma kazanımının oranı % 13.39'tur.

3.2. 8. sınıf ders kitabının tema sonu çalışmalarında kullanılan kazanımlar

8. sınıf 2019 Türkçe öğretim programında 14 tane dinleme kazanımı; 7 tane konuşma kazanımı; 4'ü akıcı okuma, 7'si söz varlığı, 24'ü anlama olmak üzere toplamda 35 tane okuma kazanımı, 20 tane yazma kazanımı olmak üzere toplamda 76 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2019). 8. sınıf tema sonu etkinliklerinde dinleme ve konuşma becerilerinin kazanımlarına yer verilmemiştir. Etkinlikler okuma ve yazma becerilerinin kazanımlarına yöneliktir. Her soru en az bir kazanımı kazandırmaya yöneliktir. Birden fazla kazanımı hedefleyen sorular da mevcuttur.

Tablo 6. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Sonu Çalışmalarının 2019 Türkçe Öğretim Programı Kazanımlarına Göre Değerlendirilmesi

Kaz. Nu.	8. Sınıf Türkçe Dersi Kazanımları	f	%
T.8.3.5.	Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	6	5.08
T.8.3.6.	Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.	5	4.23
T.8.3.7.	Metindeki söz sanatlarını tespit eder.	2	1.69
T.8.3.8.	Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.	2	1.69
T.8.3.9.	Filimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.	8	6.77
T.8.3.11.	Metindeki anlatım biçimlerini belirler.	1	0.84
T.8.3.14.	Metinle ilgili soruları cevaplar.	42	35.59
T.8.3.16.	Metnin konusunu belirler.	4	3.38
T.8.3.17.	Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	7	5.93
T.8.3.25.	Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	21	17.79
T.8.3.27.	Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	1	0.84
T.8.3.32.	Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.	1	0.84
T.8.3.34	Okuduklarında kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını belirler.	2	1.69
T.8.4.1.	Şiir yazar.	1	0.84
T.8.4.4.	Yazma stratejilerini uygular.	1	0.84
T.8.4.10.	Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.	1	0.84
T.8.4.18.	Cümlelerin öğelerini ayırt eder.	8	6.77
T.8.4.19.	Cümle türlerini tanıır.	4	3.38
T.8.4.20.	Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.	1	0.84
Toplam	19	118	99.87

Kitabın tema sonu çalışmalarında okuma becerisinden 7'si anlama, 6'sı söz varlığı olmak üzere toplamda 13 farklı kazanım, yazma becerisinden 6 farklı kazanım olmak üzere toplamda 19 farklı kazanım çeşitli sıklıklarda kullanılmıştır. Tekrar eden kazanımlarla

birlikte kitabın tema sonu çalışmalarında 78 anlama, 24 söz varlığı olmak üzere toplamda 102 okuma kazanımına, 16 yazma kazanımına yer verilmiştir. Tema sonu çalışmalarının tamamında 118 tane kazanım kullanılmıştır.

Okuma becerisinden akıcı okuma alt başlığıyla ilgili sorulara rastlanmamıştır. Aynı zamanda 17'si anlama, 4'ü akıcı okuma, 1'i söz varlığı olmak üzere toplamda 22 farklı kazanıma yer verilmemiştir. Yazma becerisindeyse 14 kazanımın kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu da okuma becerisi kazanımlarından % 62.85'inin, yazma becerisi kazanımlarından % 70'inin kullanılmadığını göstermektedir.

Beceriler arasında en fazla okuma becerisinin kazanımıyla ilgili sorular sorulmuş, okuma becerisinden de anlama kazanımlarına ağırlık verilmiştir. Kullanılan kazanımların % 66.06'sı anlama, % 20.03'ü söz varlığı olmak üzere toplamda % 86.36 oranında okuma, % 13.51 oranında yazmadır. Okuma becerilerinden "Metinle ilgili sorulara cevap verir." kazanımı 42 defa kullanılarak en fazla kullanılan kazanım olmuştur. Yazma becerisinden en fazla kullanılan, "Cümlelerin öğelerini ayırt eder." kazanımıdır. Bu kazanım 8 defa kullanılmıştır. En fazla kullanılan okuma kazanımının oranı % 35.59, en fazla kullanılan yazma kazanımının oranı % 6.77'dir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İncelenen iki kitap sekizer temadan oluşmaktadır. 5. sınıf kitabında numaralandırılmamış sorular dahil olmak üzere 184 soru, 8. sınıftaysa numaralandırılmamış sorular dahil olmak üzere 97 soru bulunmaktadır. İki sınıfın soru sayıları arasında belirgin bir fark vardır. Bu farklılığın yayınevine bağlı olabileceği düşünülmektedir. 8. sınıf çocukların bilgi birikimlerinin fazla olduğu ve sınava hazırlanmaları düşünüldüğünde soru sayısının 5. sınıfa göre daha fazla olması gerekmektedir. Göçer (2008) ise incelediği Türkçe kitaplarında tema sonunda yer alan soruların sayısını yeterli bulmuş, soru sayılarının verilmek istenen konuyu karşılar yeterlilikte olduğunu savunmuştur.

5. sınıf kitabında hatırlama basamağına % 16.30, anlama basamağına % 72.82, uygulama basamağına % 2.71 yer verilerek alt düzey düşünme becerilerine toplamda % 91.83 oranında yer verilmiştir. Geriye kalan % 8.17'lik üst düzey düşünme becerileri kısmının % 3.26'sını çözümlenme, % 3.26'sını değerlendirme ve % 1.63'ünü yaratma oluşturmaktadır. 8. sınıf kitabında hatırlama basamağına % 18.55, anlama basamağına % 63.91, uygulama basamağına % 3.09 yer verilerek alt düzey düşünme becerilerine toplamda % 85.55 oranında yer verilmiştir. Alt düzey becerilerden en az yer verilen basamak, üst düzey becerilere yakın olan uygulama basamağıdır. Geriye kalan % 14.45'lik üst düzey düşünme becerileri kısmının % 8.24'ünü çözümlenme, % 5.15'ini değerlendirme, % 1.03'ünü yaratma oluşturmaktadır. Bu çalışmayla benzer olarak Göçer (2008) de incelediği Türkçe ders kitaplarının tema sonu çalışmalarının bilgi basamağında yoğunlaştığını, Çeçen ve Kurnaz (2015) ise en fazla yer alan basamağın % 52 oranla anlama basamağı olduğunu tespit etmiştir. Balta (2008), incelediği 6. sınıf Türkçe çalışma kitabı sorularının birçoğunun basamaklarının alt düzeyde olduğu; analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına az yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Kutlu (1999), metne bağlı soruların hatırlamaya dayalı olduğunu söylemektedir. Şengül (2005), metinlere bağlı sorularda alt düzey becerilerin daha çok ölçüldüğüne, özellikle bilgi ve kavrama basamaklarına yönelik soruların çokluğuna değinmiştir. Çeliktürk Sezgin ve Gedikoğlu Özilhan (2019), metin altı sorularının en fazla anlama basamağından oluşturulduğunu savunmaktadır. Eroğlu ve Sarar Kuzu (2014), çalışmalarında dilbilgisine ait soruların alt düzeyde olduğunu ve alt düzeyin en üst basamağı olan uygulama basamağından da az soru bulunduğu, üst düzeyden sorulara rastlanmadığını tespit etmiştir. Yapılan çalışmada da sorular kavrama basamağında ağırlık göstermekte, sorularda uygulama basamağından itibaren belirgin bir azalış gözlenmektedir.

Çocukların yaşları büyüdükçe soyut düşünme becerileri artmaktadır. Bu nedenle hazırlanan kitaplarda sınıflar ilerledikçe üst düzey bilişsel becerilere yönelik soru oranının artması beklenmektedir. İncelenen kitaplarda üst düzey bilişsel becerilerde sınıflar arasında % 6.28 oranında artış görülse de üst düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik soruların oranı azdır.

2019 Türkçe Öğretim Programına göre; “Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilemez.” (MEB 2019: 6). Akyol’a (2001) göre; soruların hangi sınıf düzeyinde, hangi tür zihinsel süreçleri, hangi yüzdelerde ve oranda etkin kılması gerektiği bilinmemektedir. Bu doğrultuda tema sonu çalışmalarında birden fazla soru türünün kullanılması gerekmektedir. Bu soru türleri geleneksel ve çağdaş başlıkları altında toplanabilmektedir. Açık uçlu, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme soru türleri geleneksel ölçme türlerini oluştururken tanılayıcı dallanmış ağaç ve kontrol listesi çağdaş ölçme türlerini oluşturmaktadır. 5. sınıf tema sonu çalışmalarında 5’i geleneksel, 2’si çağdaş olmak üzere 7 farklı soru türü, 8. sınıftaysa tamamı geleneksel olmak üzere 5 farklı soru türü kullanılmıştır. Farklı soru türleri çocuğun düşünme becerilerini geliştireceğinden 8. sınıf ders kitabında soru türlerinin artırılması gerekebilir.

5. sınıfta kullanılan soruların % 29.34’ü çoktan seçmeli, % 26.08’i açık uçlu, % 17.39’u doğru-yanlış, % 14.13’ü boşluk doldurma, % 9.23’ü eşleştirme, % 2.17’si kontrol listesi, % 1.63’ü tanılayıcı dallanmış ağaç soru türünden oluşmaktadır. Soruların % 96.20’si gelenekselken % 3.80’i çağdaştır. 8. sınıfta kullanılan soru türlerinin tamamı gelenekseldir. Soruların % 36.08’i, açık uçlu, % 30.92’si çoktan seçmeli, % 14.43’ü eşleştirmeli, % 13.40’ı kısa cevaplı, % 5.15’i doğru-yanlıştır. Çalışmayla benzerlik gösteren Göçer’in (2008) çalışmasında MEB, Koza ve Özgün yayınlarının açık uçlu, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli, çoktan seçmeli, doğru-yanlış soru türüne yer verdiğini söylemiştir. Bu soru türlerinin dışında Koza yayınlarının 5N1K, bulmaca doldurma, gizlenmiş kelimeyi bulma gibi soru türlerine yer verdiği, Özgün yayınlarının bu soru türlerine çok az yer verdiği, MEB yayınının bu soru türlerine yer vermediğini tespit etmiştir. Çeçen ve Kurnaz (2015) yaptığı çalışmada ağırlıklı olarak çoktan seçmeli soruların sorulduğunu sonucunu bulmuş, çoktan seçmeli soruların oranının fazla olmasını çoktan seçmeli soru türünün, öğrencilerin okuduklarını, düşündüklerini ve hayallerini Türkçenin dil bilgisi kuralları içerisinde ifade etmesine imkân vermemesi açısından eleştirmiştir. Metinlere dayalı sorularla ilgili çalışma yapan Şengül (2005) incelediği soruların tamamının klasik olarak hazırlandığını, bunun sonucunda öğrencileri farklı soru tipleriyle karşılaştırmanın ve bilgileri belirli bir sistem içerisinde organize ederek öğrencileri farklı düşünme yollarına yönlendirmenin göz ardı edildiğini savunmuştur.

5. sınıfta en çok kullanılan soru türü çoktan seçmeliyken 8. sınıfta açık uçlu soru türüdür. Açık uçlu soruların çoktan seçmeli sorulara oranla şans başarısının az olduğu; çocukları, bilgilerini aktarmada daha aktif kıldığı göz önünde bulundurulursa seviye olarak büyük olan 8. sınıfta daha fazla yer verilmesinin doğru olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda her iki sınıfta da çoktan seçmeli soruların ağırlığının % 30 civarı olması üst düzey becerileri ölçebilen bir soru türü olduğu için uygun bulunmuştur. Şans başarısı fazla olan ve üst düzey becerileri ölçmeyen bir soru türü olan doğru yanlış kullanımının 5. sınıftan 8. sınıfa doğru % 12.24 oranında azalması çocukların zihinsel gelişimleri açısından doğru bulunmuştur.

5. sınıf Türkçe ders kitabının tema sonu çalışmalarında 22 farklı kazanıma yer verilmiş, bu kazanımlar 224 defa kullanılmıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki tema sonu sorularındaysa 19 farklı kazanımın 118 defa kullanıldığı belirlenmiştir. 8. sınıfın hitap ettiği yaş düzeyi ve bilgi birikimi daha yüksek olduğundan 5. sınıfa oranla daha fazla kazanıma yer verilmesi beklenmektedir.

Göçer’e (2008) göre, tema sonu ölçme ve değerlendirme bölümlerinde öğrenme alanlarının tümüyle ilgili eşit soru ve uygulamalara yer verilmelidir. 5. sınıf kitabının tema sonu çalışmalarında en çok anlama alanına yer veren okuma becerisine ait 17 farklı kazanım % 78.94 oranında, yazma becerisine ait 5 farklı kazanım % 20.95 oranında yer verilmiştir. 8. sınıf tema sonu çalışmalarındaysa en fazla anlama alanına yer veren okuma becerisine ait 13 farklı kazanım % 86.36 oranında, yazma becerisine ait 6 farklı kazanım % 13.51 oranında kullanılmıştır. 5. sınıf ve 8. sınıfın becerilerde kullanılan kazanım oranlarına bakıldığında iki sınıfta da becerilerin kazanımlarının eşit

dağıtılmadığı okuma becerisi kazanımlarının ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmayla benzerlik gösteren Göçer'in (2008) çalışmasında da tema sonu çalışmalarında okuma ve yazma becerisine yönelik sorular sorulurken dinleme ve konuşma becerisine yönelik yeteri kadar soru sorulmadığı tespit edilmiştir. Çeçen ve Kurnaz (2015) da 2006 Türkçe öğretim programına göre okuma, yazma ve dilbilgisinin ölçülüp konuşma ve dinlemeye yer verilmediğini, becerilerin eşit şekilde dağıtılmadığını bulmuşlardır.

5. ve 8. sınıfta okuma becerisine yönelik en fazla kullanılan kazanım “ Metinle ilgili sorulara cevap verir.” kazanımıdır. Bu kazanıma 5. sınıfta % 25, 8. sınıfta % 35.59 oranında yer verilmiştir. 5. sınıfta yazma becerisini ölçmeye yönelik en fazla kullanılan kazanım “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” iken 8. sınıfta en fazla kullanılan kazanım “Cümlelerin öğelerini ayırt eder.” kazanımıdır. 5. sınıfta en fazla kullanılan yazma becerisi kazanımı % 13.39, 8. sınıfta kullanılırsa % 6.77 oranındadır. Okuma becerisinde tekrar eden kazanımın oranının düşürülmesi ve ölçülmeyen kazanımlara yer verilmesi beklenmektedir.

5. sınıftan 8. sınıfa doğru ilerlerken Türkçe dersinde kazandırılmak istenen kazanım sayısı artmaktadır. Bu sebeple 8. sınıf ders kitabında ölçülen kazanımların 5. sınıfa göre daha yüksek olması gerekmektedir. Fakat yapılan çalışmada 5. sınıfta ölçülen kazanımın 8. sınıfa göre fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kısacası 5. ve 8. sınıf tema sonu çalışmaları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nden anlama basamağına ağırlık vermiştir. Tema sonu çalışmalarında geleneksel soru türleri kullanılmış, bu soru türlerinden açık uçlu soru ve çoktan seçmeli sorulara daha fazla yer verilmiştir. Dinleme ve konuşma becerilerine yönelik sorular sorulmamış, okuma becerisine ağırlık verilmiş, yazma becerisinden de sorular sorulmuştur. Yer verilen becerilerin bütün kazanımları ölçülmemiştir.

Çalışmanın verilerinden yola çıkılarak tema sonu çalışmalarında uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında soru sayılarının artırılması, üst bilişsel becerilere yönelik soruların 5. sınıftan 8. sınıfa doğru artırılarak sorulması, soru sayılarının artırılması, temalarda farklı türlerden soruların artırılması, çağdaş soru türlerine yer verilmesi, bütün becerilerle ilgili soruların sorulması, temalarda kazandırılması hedeflenen kazanımların tema sonu çalışmalarında ölçülmesi, birkaç kazanımı birden çok ölçmek yerine bütün kazanımların ölçülmeye çalışılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2001). İlköğretim okulları 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki okuma metinleriyle ilgili soruların analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 26(26), 169-178.
- Avcı, Y.Y. (2016). Açık öğretim ortaokulu ile örgün eğitim kurumlarında okutulan Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 153-160.
- Balta, E.E. (2008). İlköğretim 6. sınıf Türkçe çalışma kitabındaki etkinliklerin eleştirel düşünme açısından incelenmesi. *Education Sciences*, 3(3) , 492-504.
- Bozkurt B. Ü., Uzun G. L. ve Lee Y. H. (2015). Korece ve Türkçe ders kitaplarındaki metin sonu sorularının karşılaştırılması: PISA 2009 sonuçlarına dönük bir tartışma. *IJLA*, 3(9), 295-313.
- Coşkun, Y. D. (2013). Türkçe ders kitaplarının PISA Sınavı okuma ölçütleri açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 22-43.
- Çeçen, M. A. ve Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme soruları üzerine bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi Hüsnü Tekişik Özel Sayısı*, (1), 109-132.
- Çeliktürk Sezgin, Z., ve Gedikoğlu Özilhan, Y. (2019). 1.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 353-367.

- Demirgüneş, S., Ocak, F. ve Küçükbaşar, A. (2014). 2012 yılı seviye belirleme sınavı (SBS) Türkçe soruları, 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı metin soruları ve 2013 yılı 8. sınıf Türkçe dersi ortak sınav sorularının çıkarım türleri açısından incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(17), 861-873.
- Doğan, N. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Durukan, E. (2009). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri anlamaya yönelik sorular üzerine taksonomik bir inceleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 37(81), 84-93.
- Eroğlu, D. ve Sarar Kuzu, T. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 72-80.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Göçer, A. (2014). *Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Güneş, H. (2006). *Eğitim bilimleri terimleri sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kan, A. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi* (22. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kutlu, Ö. (1999). İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarına dayalı olarak hazırlanmış sorular üzerine bir inceleme. *Eğitim ve Bilim*, 23(111), 14-20.
- MEB (2019), *Türkçe Öğretim Programı*.
- Tekercioğlu, H. (2019). *Türkçe ders kitaplarındaki bilişsel ve üstbilişsel işlevler üzerine bir değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ulum, H. ve Taşkaya, S. M. (2019). İlkokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 107-118.
- Sarar Kuzu, T. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58-76.
- Şengül, M. (2005). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlere dayalı olarak hazırlanan sorular üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Konya: Çizgi Kitapevi.

İncelenen Kitaplar

- Çapraz Baran, Ş. ve Diren, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Eselioglu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları Baskısı.